สำนวนเยอรมันและสำนวนไทยที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน: การเปรียบเทียบเชิงวัฒนธรรม

(Deutsche und thailändische Redewendungen: Ihre Bedeutungsähnlichkeiten. Ein Beitrag zum kulturellen Vergleich)

วรรณา แสงอร่ามเรือง *

Abstract

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง **“สำนวนเยอรมันและสำนวนไทยที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน”** ซึ่งเป็นงานวิจัยที่ได้รับเงินทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ต่อจากงานวิจัยเรื่อง “สำนวนเยอรมันน่ารู้” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับสำนวนเยอรมันและสำนวนไทยที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ทั้งนี้ เพื่อเป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนภาษาเยอรมันและการแปลจากภาษาเยอรมันเป็นไทยและไทยเป็นเยอรมัน มีการจัดเรียงสำนวนเยอรมันตามตัวอักษร A - Z โดยในแต่ละสำนวนจะมีคำอธิบายความหมายของสำนวน ตัวอย่าง (ถ้ามี) สำนวนไทยที่มีความหมายคล้ายคลึงกับสำนวนเยอรมัน รวมทั้งบอกสำนวนเยอรมันอื่น ๆ ที่ใช้ในความหมายเดียวกันหรือใกล้เคียง

* สาขาวิชาภาษาเยอรมัน ภาควิชาภาษาตะวันตก คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสรุปลักษณะเด่นของสำนวนเยอรมันและสำนวนไทยที่มีความหมายคล้ายคลึงกันจากงานวิจัยดังกล่าว พร้อมยกตัวอย่างประกอบในประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้คือ

1. สำนวนเยอรมันและสำนวนไทยสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของทั้งสองชาติ
2. ในความคล้ายคลึงกันของสำนวนทั้งสองภาษานั้น สำนวนเยอรมันมีความพิเศษบางประการที่สำนวนไทยไม่มี
3. ความหมายหลักที่แสดงผ่านสำนวนเยอรมันในปริมาณที่มากที่สุด
4. ความเหมือนกันโดยสิ้นเชิงในสำนวนของทั้งสองภาษา

Keywords: สำนวนเยอรมัน, สำนวนไทย, ความหมายคล้ายคลึงกัน, การเปรียบเทียบเชิงวัฒนธรรม

German and Thai idioms and Their Semantic Similarities: A Contribution to Cultural Comparison

Wanna Saengaramruang [*]

Abstract

This work was the second of two research projects supported by the Faculty of Arts Research Fund of Chulalongkorn University. Its goal was to discover semantic similarities between German and Thai idioms after the first research project "สำนวนเยอรมันน่ารู้" (Deutsche Redewendungen) had been published. These two projects aimed to assist Thai learners of German as well as translators of German to Thai and vice versa.

In this study, German idioms are arranged alphabetically, presented with semantic explanations, examples and their equivalents in Thai, and linked to other German idiomatic expressions with the same or similar meanings. The research aims to answer the following four questions:

1. What cultural aspects do German and Thai idioms have in common?
2. What special features are unique to German idioms?

[*] German Section, Department of Western Languages, Faculty of Arts, Chulalongkorn University

วารสารอักษรศาสตร์ ปีที่ 47 ฉบับ Supplementary (เดือนธันวาคม 2561): 481-511
Journal of Letters Volume 47 Supplementary Issue (December 2018): 481-511

3. Which main concept is expressed by most of the German idioms?
4. How similar are the idioms of both languages overall?

Keywords: German idioms, Thai idioms, semantic similarities, cultural comparison

1. สำนวนเยอรมันและสำนวนไทยสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของทั้งสองชาติ

สำนวนในแต่ละชาติแต่ละภาษาเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมของชาติต่างๆ ที่อาจเหมือนหรือแตกต่างกันได้เป็นอย่างดีในหัวเรื่องเดียวกันนั้น ตัวอย่างที่ยกมาต่อไปนี้เป็นสำนวนเยอรมันและสำนวนไทยที่มีความหมายตรงกันแต่ให้ภาพต่างกันและสะท้อนความต่างวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี สำนวนทั้งเยอรมันและไทยในกลุ่มนี้มีเป็นจำนวนมาก และแสดงให้เห็นว่า ถึงแม้มนุษย์จะมีต่างชาติต่างภาษาและอยู่กันคนละมุมโลกก็ตาม แต่ก็อาจมีพฤติกรรมหรือความคิดใกล้เคียงกัน สำนวนในภาษาหนึ่งๆ จะทำหน้าที่ประหนึ่งเครื่องเตือนใจให้ผู้คนในสังคมระแวดระวังภัยในบางเรื่องที่อาจเกิดขึ้นได้กับทุกคนทุกที่ หรือสะท้อนให้เห็นลักษณะนิสัยของมนุษย์ในวัฒนธรรมต่างๆ จากการศึกษาในประเด็นดังกล่าวพบว่า สำนวนเยอรมันมักจะเตือนภัยโดยรวม ไม่ระบุรายละเอียดดังเช่นในสำนวนไทย (ดังตัวอย่าง 1 และ 2 ต่อไปนี้) นอกจากนี้ ในบางครั้งถึงแม้ว่าทั้งในสำนวนเยอรมันและไทยเป็นการเตือนโดยรวม แต่สำนวนไทยมักจะระบุรายละเอียดที่สะท้อนให้เห็นภาพวัฒนธรรมไทย แสดงสิ่งที่มี เคยมี หรือมีมากในวัฒนธรรมไทย เช่น คติความเชื่อในศาสนาฮินดูเรื่องพระอินทร์ มะพร้าว สวน ชาววัง แป้งนวล จระเข้ รวมทั้งสิ่งที่มีบทบาทในสังคมไทยในบรรยากาศไทย ๆ เช่น เจ้าวัด หลวงชี สังฆราช เป็นต้น (ดังตัวอย่างที่ 3, 4 และ 5 ที่ยกมา)

<u>ตัวอย่างที่ 1 สำนวนเยอรมัน andere Städtchen, andere Mädchen</u>

ความหมาย ใครที่เปลี่ยนที่ทาง ก็จะเปลี่ยนใจด้วย หรือพูดแบบอื่นได้ว่า wer umherzieht, bleibt nicht treu

สำนวนไทยที่มีความหมายคล้ายคลึงกับสำนวนเยอรมันคือ

รถไฟ เรือเมล์ ลิเก ตำรวจ (สำ) พวกเจ้าชู้มีเมียมาก (Wichitmatra 2000)

สำนวนเยอรมัน **andere Städtchen, andere Mädchen** แปลตรงตัวว่า เมืองอื่น ผู้หญิงอื่น ใช้เป็นสำนวนหมายความว่า คนที่เปลี่ยนที่อยู่จะไม่ซื่อสัตย์ ตรงกับสำนวนไทย **รถไฟ เรือเมล์ ลิเก ตำรวจ** (สำ) หมายถึง พวกเจ้าชู้ไม่น่าไว้วางใจ ทั้งสำนวนเยอรมันและไทยมีความหมายไปในทิศทางเดียวกันคือ ต้องการชี้ประเด็นว่า การเปลี่ยนที่ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงอื่นที่ตามมา สำนวนไทยระบุกลุ่มอาชีพที่ไว้ใจไม่ได้ 4 อาชีพ คือ **รถไฟ เรือเมล์ ลิเก ตำรวจ** เนื่องจากอาชีพเหล่านั้นทำให้คนที่ประกอบอาชีพต้องใช้ชีวิตไปตามที่ต่าง ๆ และต้องไปค้างอ้างแรมไกลบ้าน เกิดปัญหาความไม่ซื่อตรงต่อภรรยาหรือคนรักได้ ส่วนสำนวนเยอรมันจะสื่อความแบบกว้างๆ ว่า ใครที่เปลี่ยนที่ทาง ก็จะเปลี่ยนใจด้วย โดยไม่ระบุอาชีพ

ตัวอย่างที่ 2 สำนวนเยอรมัน trau, schau, wem!

ความหมาย อย่าหลงเชื่อผู้อื่นง่าย ๆ หรือพูดแบบอื่นได้ว่า vertraue anderen nicht leichtfertig

สำนวนไทยที่มีความหมายคล้ายคลึงกับสำนวนเยอรมัน มีมากมายดังนี้คือ

คบคนให้ดูหน้า ซื้อผ้าให้ดูเนื้อ (สำ) จะคบใครให้พิจารณาเสียก่อน เช่นเดียวกับจะซื้อผ้าก็ต้องพิจารณาเนื้อผ้า (คลังคำ) เป็นคำกล่าวเชิงตักเตือนในเรื่องการคบมิตรว่าจะต้องพิจารณาให้รอบคอบ เพื่อจะได้ไม่ต้องเสียใจทีหลัง (Thapanee 1980, 41)

คบคนจรนอนหมอนหมิ่น (สำ) หากคบคนแปลกหน้า อาจเป็นอันตรายได้ (Nawawan 2016) คบคนแปลกหน้ามักมีอันตราย นอนหมอนหมิ่นมักตก (Choea 1973)

เชื่อดายตายเปล่า (สำ) เชื่อไปหมดทุกอย่างย่อมเป็นโทษเป็นอันตรายกับตน มาจากโคลงสุภาษิตเก่า (Wichitmatra 2000)

สัตว์หน้าขน คนหน้าเลี่ยน (สำ) ไว้วางใจใครไม่ได้ทั้งนั้น (Khwankanlaya 2005, 166)

นอกจากนี้ ในภาษาไทยยังมีสุภาษิตคำพังเพยสอนใจดังนี้

อย่าไว้ใจทาง อย่าวางใจคน จะจนใจเอง อย่าเชื่ออะไรใครง่าย ควรคิดไตร่ตรองให้ดีก่อน (Udomphon 2013, 185)

ช้างสาร งูเห่า ข้าเก่า เมียรัก ใช้เป็นคำกล่าวเชิงตักเตือนคนทั่วไปมิให้ตั้งอยู่ในความประมาท เพราะถ้าเกิดเคราะห์หามยามร้ายขึ้นมา ชีวิตก็อาจเป็นอันตรายได้จากสิ่งทั้ง 4 นี้ (Thapanee 1980, 73)

ช้างสาร งูเห่า ข้าแก่ เมียรัก อย่าได้ไว้วางใจ สอนว่าไม่ให้ไว้ใจสิ่งเหล่านั้น ช้างอาจทำอันตราย งูเห่าอาจกัด ข้าเก่าอาจทรยศ เมียอาจไม่ซื่อเมื่อใดก็ได้ทั้งสิ้น (Choea 1973)

คนรักเท่าผืนหนัง คนชังเท่าผืนเสื่อ (สำ) คนรักมีน้อย คนชังมีมาก (The Royal Institute) การอยู่ในสังคมถึงจะทำดีสักเท่าใดก็ไม่วายมีคนอิจฉาหรือเกลียดชัง ฉะนั้นจึงควรระวังตัวไว้บ้าง อย่าไว้ใจใคร ๆ จนเกินไปนัก เพราะวันหนึ่งเราอาจได้รับภัยจากศัตรูที่แฝงมาในรูปของมิตรก็ได้ (Thapanee 1980, 39)

มีเมียสาว อย่าเชื่อแม่ยาย อย่าไว้วางใจใครหรืออะไรจนเกินไป มักใช้เข้าคู่กับ **ฝนตกอย่าเชื่อดาว มีเมียสาวอย่าเชื่อแม่ยาย** (The Royal Institute)

ขุนนางใช่พ่อแม่ หินแข่งใช่ตายาย ถ้าไม่ใช่ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยายของตน ก็ไม่ควรไว้วางใจใคร ทำนองเดียวกับภาษิตที่ว่า **อย่าไว้ใจทาง อย่าวางใจคน จะจนใจเอง** (The Royal Institute)

สำนวนไทยอื่นที่มีความหมายใกล้เคียง ได้แก่

ฝากเนื้อไว้กับเสือ, ฝากปลาไว้กับแมว (สำ) ฝากสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้กับคนที่ชอบสิ่งนั้น ย่อมสูญหายได้ง่าย, ไว้วางใจคนที่ไม่ควรไว้วางใจ (The Royal Institute)

ตัวอย่าง

◈Der Kerl ist mit meinen ganzen Ersparnissen abgehauen! – Tja, **trau, schau, wem!** (Duden 11) หมอนั่นเชิดเงินออมทั้งหมดของฉันหนีไป เฮ้อ! อย่าหลงเชื่อใครง่ายๆ เป็นอันขาด/**คบคนให้ดูหน้า ซื้อผ้าให้ดูเนื้อ/อย่าไว้ใจทาง อย่าวางใจคน จะจนใจเอง**

สำนวนเยอรมัน **trau, schau, wem!** แปลตรงตัวว่า จะไว้ใจใครให้ดูให้ดีเสียก่อนว่าเป็นใคร ใช้เป็นสำนวนสอนให้อย่าหลงเชื่อผู้อื่นง่าย ๆ สำนวนไทยที่มีความหมายทำนองเดียวกันกับสำนวนเยอรมันมีมากมายดังแสดงไว้ข้างต้น โดยมีเนื้อความหรือสิ่งที่นำมาเปรียบเทียบในสำนวนที่สะท้อนวิถีชีวิตของคนไทยพื้นบ้านในสมัยโบราณว่ามีความเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านั้น เช่น **ช้างสาร งูเห่า ข้าแก่ เมียรัก** สำนวนหรือสุภาษิตไทยข้างต้นมักจะระบุรายละเอียดมากกว่าสำนวนเยอรมันว่าไม่ควรไว้ใจสิ่งใดบ้าง

สำนวนเยอรมันอื่นที่มีความหมายทำนองเดียวกัน ได้แก่

jdm./einer Sache nicht über den Weg trauen: ไม่ไว้ใจคนหรือเรื่องนั้น หรือพูดแบบอื่นได้ว่า jdm./einer Sache sehr misstrauen

ตัวอย่างที่ 3 สำนวนเยอรมัน es ist nicht alles Gold, was glänzt

ความหมาย รูปลักษณ์ภายนอกที่สวยงามมักลวงตา ทุกอย่างไม่ได้สวยงามตามที่เห็น เมื่อพิศดูใกล้ ๆ จะเห็นข้อบกพร่อง หรือพูดแบบอื่นได้ว่า **der Schein trügt oft, erst bei näherem Hinsehen erkennt man oft Mängel und Defizite**

สำนวนไทยที่มีความหมายคล้ายคลึงกันกับสำนวนเยอรมันคือ

เขียว ๆ อย่าเฉลียวว่าองค์อินทร์ (สำ) เห็นอะไรอย่านึกว่าดีไปหมด (Choea 1973)

ตัวอย่าง

◈Bekanntlich ist **nicht alles Gold was glänzt.** Diese Weisheit gilt in besonderer Weise für das Internet. Nicht alle Informationen, die Sie im Internet finden, müssen zwangsläufig wahr sein! (redensarten-index.de) ทุกคนรู้ดีว่า **เขียว ๆ อย่าเฉลียววว่าองค์อินทร์/**ทุกอย่างไม่ได้สวยงามอย่างที่เห็น คำคมนี้ใช้ได้ดีเป็นพิเศษกับอินเทอร์เน็ต เพราะข้อมูลที่คุณพบในอินเทอร์เน็ตนั้นไม่จำเป็นต้องจริงเสมอไป

สำนวนเยอรมัน **es ist nicht alles Gold, was glänzt** แปลตรงตัวว่า ไม่ใช่ทุกอย่างที่แวววาวจะเป็นทองไปหมด มีความหมายและให้ภาพตรงกับสำนวนสุภาษิตไทยที่ว่า **วาว ๆ บ่ใช่เนื้อ คำดี ทั่วนา** และมีความหมายตรงกับสำนวนไทย **เขียว ๆ อย่าเฉลียววว่าองค์อินทร์** (สำ) หมายถึง เห็นอะไรอย่านึกว่าดีไปหมด เป็นสำนวนไทยที่ให้ภาพสะท้อนวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลความเชื่อตามคติในศาสนาฮินดู คือ มีการเปรียบเทียบกับสีเขียวของพระอินทร์

ตัวอย่างที่ 4 สำนวนเยอรมัน der Fisch stinkt vom Kopf [her]/(seltener:) fängt am Kopf zu stinken an (abwertend)

ความหมาย ถ้ามีอะไรไม่ชอบมาพากลที่ใดก็ตาม ต้นเหตุมักจะมาจากระดับผู้บริหารหรือหัวหน้า

สำนวนไทยที่มีความหมายคล้ายคลึงกับสำนวนเยอรมันคือ

เจ้าวัดไม่ดี หลวงชีสกปรก (สำ) ผู้บังคับบัญชาไม่ดี ลูกน้องย่อมไม่ดีด้วย (Choea 1973)

สำนวนเยอรมัน **der Fisch stinkt vom Kopf [her]** แปลตรงตัวว่า ปลาส่งกลิ่นเหม็นจากตรงหัวปลา ใช้เป็นสำนวนหมายความว่า สิ่งที่ไม่ชอบมาพากลจะเริ่มที่ระดับผู้บริหารหรือหัวหน้าของหน่วยงานนั้น มีความหมายตรงกับสำนวนไทย **เจ้าวัดไม่ดี**

หลวงชีสกปรก (สำ) คือ ผู้บังคับบัญชาไม่ดี ลูกน้องย่อมไม่ดีด้วย สำนวนไทยและเยอรมันให้ภาพใกล้เคียงกันมากคือ ความเลวร้ายเริ่มต้นที่หัวหรือหัวหน้าก่อน สำนวนเยอรมันเปรียบกับหัวปลาที่เน่าเหม็นก่อน ส่วนสำนวนไทยเปรียบกับเจ้าวัดและหลวงชี ถ้าผู้บังคับบัญชาไม่ดี ลูกน้องย่อมไม่ดีด้วย

ตัวอย่างที่ 5 สำนวนเยอรมัน Eule: Eulen nach Athen tragen

ความหมาย ทำสิ่งที่ไม่จำเป็น หรือพูดแบบอื่นได้ว่า etw. Überflüssiges tun

สำนวนไทยที่มีความหมายคล้ายคลึงกับสำนวนเยอรมันคือ

เอามะพร้าวห้าวไปขายสวน (สำ) แสดงความรู้กับผู้ที่รู้เรื่องดีกว่า (Nawawan 2016)

เอามะพร้าวห้าวไปขายสวน เอาแป้งนวลไปขายชาววัง แสดงความรู้ความสามารถกับผู้ที่รู้เรื่องดี (Khwankanlaya 2005, 198)

บอกหนังสือสังฆราช, สอนหนังสือสังฆราช (สำ) สอนสิ่งที่เขารู้ดีอยู่แล้ว (The Royal Institute) สั่งสอนผู้ที่มีความรู้ยอดเยี่ยมแล้ว (Choea 1973)

สอนจระเข้ให้ว่ายน้ำ (สำ) สอนผู้ที่สันดานไม่ดีให้มีปัญญา สอนสิ่งที่เขารู้ดีอยู่แล้ว (Nawawan 2016) จระเข้ว่ายน้ำเก่งอยู่แล้วใครไปสอน คนสอนก็ถูกหัวเราะว่า ไม่รู้จักธรรมชาติของจระเข้ (Choea 1973)

ตัวอย่าง

◈Du willst deinen Pariser Freunden Parfum mitbringen? Das hieße ja **Eulen nach Athen tragen**. (Wiznitzer 1975, 26) นี่เธอจะเอาน้ำหอมไปฝากเพื่อน ๆ ที่ปารีสหรือ แบบนี้เขาเรียกว่า **เอามะพร้าวห้าวไปขายสวน**

◈In der Kölner Jazzszene etwas über die WDR Big Band zu erzählen, hieße **Eulen nach Athen zu tragen**. (redensarten-index.de) การเล่า

เรื่องเกี่ยวกับวงดนตรี WDR Big Band ในงานดนตรีแจ๊สที่เมืองโคโลญนั้น เป็นการ**<u>สอนหนังสือสังฆราช</u>**โดยแท้

สำนวนอังกฤษที่มีความหมายเดียวกันคือ

to carry coals to Newcastle (Wiznitzer 1975, 26)

สำนวนเยอรมัน **Eulen nach Athen tragen** แปลตรงตัวว่า เอานกเค้าแมวไปกรุงเอเธนส์ เป็นสำนวนที่มาจากกรีกโบราณ ซึ่งกล่าวกันว่ารอบเมืองหรือในเมืองเอเธนส์ในสมัยกรีกโบราณมีนกเค้าแมวมากมายอยู่แล้ว ใครที่ยังนำเอานกเค้าแมวไปเอเธนส์อีก ก็จะไม่ทำให้คนที่เมืองนี้ประทับใจได้ เพราะเห็นกันดาษดื่น ใช้เป็นสำนวนหมายความว่า ทำสิ่งที่ไม่จำเป็น *มีความหมายไปทำนองเดียวกับสำนวนไทยซึ่งจะเน้นลักษณะของสิ่งที่ไม่จำเป็นแตกต่างออกไป* คือ **เอามะพร้าวห้าวไปขายสวน** (สำ) หมายถึง แสดงความรู้กับผู้ที่รู้เรื่องดีกว่า เปรียบกับมะพร้าวที่มีคนนำมาขายคนสวนผู้ซึ่งมีมะพร้าวมากอยู่แล้ว มิหนำซ้ำมะพร้าวที่นำมาขายยังเป็นมะพร้าวห้าวด้วย หรือสำนวน **สอนหนังสือสังฆราช** (สำ) หมายถึง สั่งสอนผู้ที่มีความรู้ยอดเยี่ยมแล้ว ทั้งหมดนี้แสดงให้รู้ว่า การกระทำเหล่านั้นเป็นเรื่องที่เปล่าประโยชน์ ไม่จำเป็น ส่วนสำนวนไทย **สอนจระเข้ให้ว่ายน้ำ** (สำ) นั้น มีสองความหมายคือ สอนผู้ที่สันดานไม่ดีให้มีปัญญา และ สอนสิ่งที่เขารู้ดีอยู่แล้ว (Nawawan 2016) ทั้งสองสิ่งนับเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น

<u>สำนวนเยอรมันอื่นในความหมายทำนองเดียวกัน</u> ได้แก่

Holz: Holz in den Wald tragen: ทำเรื่องที่ไม่จำเป็น ไร้สาระ สำนวนนี้มาจากเรื่อง Satiren ของโฮราส (Horaz) คล้ายสำนวนไทยสอนหนังสือสังฆราชหรือเอามะพร้าวห้าวไปขายสวน หรือสำนวนเยอรมันอื่นที่ว่า “Winnetou das Reiten beibringen” (Duden 11) หรือพูดแบบอื่นได้ว่า etw. Sinnloses, Unnötiges, etw. völlig Überflüssiges tun (สำนวนเยอรมันแปลตรงตัวว่า แบกไม้เข้าป่า)

2. ในความคล้ายคลึงกันของสำนวนทั้งสองภาษานั้น สำนวนเยอรมันมีความพิเศษบางประการที่สำนวนไทยไม่มี

ลักษณะพิเศษของสำนวนเยอรมันที่แตกต่างจากสำนวนไทยจะนำมากล่าวในที่นี้คือ สำนวนเยอรมันเดียวกันอาจมีสองความหมายที่ตรงกันข้ามกันได้ซึ่งเป็นลักษณะที่ไม่พบในสำนวนไทย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

สำนวนเยอรมัน passen wie die Faust aufs Auge (ugs.)

สำนวนเยอรมัน **passen wie die Faust aufs Auge (ugs.)** แปลตรงตัวว่า เหมาะสมกันเหมือนกำปั้นไปทาบที่ตา สำนวนนี้มีลักษณะเด่นที่แปลกมากคือ เมื่อใช้เป็นสำนวนมีสองความหมายที่ตรงกันข้ามกัน ดังนี้

ความหมายที่ 1 เข้ากันไม่ได้เลย หรือพูดแบบอื่นได้ว่า überhaupt nicht passen, nicht zusammenpassen

สำนวนไทยที่มีความหมายคล้ายคลึงกันนี้คือ

หัวมังกุท้ายมังกร (สำ) ส่วนต้นกับส่วนท้ายไม่เข้ากัน เช่น บทความนี้หัวมังกุท้ายมังกรชอบกล (Nawawan 2016) ขัดกัน เข้ากันไม่ได้ (Khwankanlaya 2005, 183) ไม่เข้ากัน ไม่กลมกลืนกัน มีหลายอย่างปนเปกันจนหมดงาม (Danai 2005, 85)

ตัวอย่าง

◈Nach ethnographischen Untersuchungen über das Leben in den Hochhäusern von Paris wird ein Hochhaus in Nigeria gebaut, wo es **hinpasst wie die Faust aufs Auge**. (redensarten-index.de) การสร้างตึกระฟ้าในไนจีเรียตามงานวิจัยเกี่ยวกับการดำรงชีวิตบนตึกระฟ้าในกรุงปารีส เป็นการสร้างที่ไม่เข้ากับสถานที่เอาเสียเลย/เข้ากันเหมือน**หัวมังกุท้ายมังกร**

◈Das karierte Halstuch zu der gepunkteten Jacke – **das passt wie die Faust aufs Auge**. (Duden 11) ผ้าพันคอลายตาหมากรุกกับเสื้อแจ็กเก็ตลายจุดไม่เข้ากันเลย/เข้ากันเหมือน**หัวมังกุท้ายมังกร**

ความหมายที่ 2 เข้ากันได้ดีมาก เหมาะเหม็ง หรือพูดแบบอื่นได้ว่า sehr gut, ganz genau passen, sehr gut zusammenpassen

สำนวนไทยที่มีความหมายคล้ายคลึงกันนี้มีมาก และใช้ในบริบทที่แตกต่างกันไปบ้าง คือ

กิ่งทองใบหยก (สำ) ผู้ที่มีรูปสมบัติและคุณสมบัติเหมาะสมกัน (ใช้แก่หญิงกับชายที่จะแต่งงานกัน)

สมกันราวกิ่งทองใบหยก เปรียบชายหนุ่มหญิงสาวซึ่งเป็นคู่รักหรือคู่สมรสกันว่าเหมาะสมกัน (Udomphon 2013, 159)

สมกันเหมือนผีตายโหงกับโลงผุ เปรียบเทียบในเชิงประชดประชันคนไม่ดีที่เป็นคู่เหมาะสมกัน (Udomphon 2013, 159)

สมน้ำสมเนื้อ (สำ) พอเหมาะพอดีกัน เช่น ขิงก็รา ข่าก็แรง สมน้ำสมเนื้อกันดีแล้ว (The Royal Institute) มีค่าเป็นต้น เสมอกัน เช่น ของที่เราตอบแทนเขาก็สมน้ำสมเนื้อกับของที่เขาให้เรา (Nawawan 2016) เหมาะกัน สมกัน (Udomphon 2013, 159)

ตัวอย่าง

◈Ihre positive Einstellung und unser guter Service **passen zusammen wie die Faust aufs Auge**. Wir freuen uns schon darauf, Sie persönlich kennenzulernen. (**redensarten-index.de**) ทัศนคติด้านบวกของคุณและการบริการที่เยี่ยมของพวกเราเข้ากันได้ดีมาก เรายินดีที่จะได้รู้จักคุณเป็นการส่วนตัว

สำนวนไทย 3 สำนวนแรก คือ **กิ่งทองใบหยก** (สำ) **สมกันราวกิ่งทองใบหยก** และ **สมกันเหมือนผีตายโหงกับโลงผุ** (สำนวนนี้ต้องระวังว่าใช้เปรียบเทียบในเชิงประชดประชันคนไม่ดีที่เป็นคู่เหมาะสมกัน) มีที่ใช้ในบริบทที่จำกัดกว่าสำนวนเยอรมัน กล่าวคือ ใช้กับหญิงชายที่จะแต่งงานกัน ส่วนสำนวนไทย **สมน้ำสมเนื้อ** (สำ) ใช้ในบริบทอื่น ๆ ได้เช่นเดียวกับสำนวนเยอรมันที่ใช้ในความหมายว่า คนสองคนหรือของสองสิ่งเข้ากันหรือเหมาะสมกันอย่างมาก

สำนวนเยอรมันอื่นที่ใช้ในความหมายว่า เหมาะสมกัน (ไม่เฉพาะการเป็นคู่ครอง) ได้แก่

1. **passen wie [der] Faust aufs Gretchen (scherzh.)**: เข้ากันได้ดีมาก สำนวนนี้มาจากเรื่อง Faust ของเกอเธ่ (Goethe) หรือพูดแบบอื่นได้ว่า sehr gut, ganz genau passen (Duden 11)
2. **die [beiden] haben sich gesucht und gefunden; da haben sich zwei gesucht und gefunden (ugs.)**: ทั้งสองเหมาะสมกันมาก หรือพูดแบบอื่นได้ว่า die [beiden] passen gut zueinander: ◈Der Müller hat doch schon gesessen, oder? Und jetzt hat er mit dem Braun zusammen wieder ein Ding gedreht? Na, die **haben sich gesucht und gefunden**. (Friederich 1976, 126) นายมึลเลอร์เคยติดคุกมาแล้วไม่ใช่หรือ และตอนนี้ยังไปคบกับนายบราวน์ทำเรื่องไม่ดีอีกหรือ แหม! สองคนนี้เข้ากันได้ดีมากนะ/**สมกันเหมือนผีตายโหงกับโลงผุ**

3. ความหมายหลักที่แสดงผ่านสำนวนเยอรมันในปริมาณที่มากที่สุด

โดยปกติแล้วในแต่ละความหมายหลักจะมีสำนวนที่แสดงความหมายหลักเดียวกันมากบ้างน้อยบ้าง ลักษณะเด่นประการหนึ่งของสำนวนเยอรมันคือ บางความหมายหลักจะมีสำนวนเยอรมันเป็นจำนวนมากซึ่งมีปริมาณเมื่อเทียบกับสำนวนไทยแล้วจัดว่ามากจนของไทยเทียบไม่ติดเลย ***ความหมายหลักที่แสดงผ่านสำนวนเยอรมันในปริมาณที่มากที่สุดคือ “บ้า ไม่เต็มเต็ง”*** สำนวนเยอรมันต่อไปนี้มีความหมายหลักเดียวกัน

สำนวนเยอรมัน [sie] nicht alle [beisammen]haben (ugs. abwertend)

ความหมาย ไม่ค่อยเต็มเต็ง บ้องตื้น ไม่เต็มบาท คำว่า alle ในที่นี้หมายถึงประสาทสัมผัสทั้งห้า)die fünf Sinne) หรือพูดแบบอื่นได้ว่า nicht normal, nicht recht bei Verstand sein, spinnen, verwirrt, leicht verrückt sein, etw. Unverständliches tun

สำนวนไทยที่มีความหมายคล้ายคลึงกับสำนวนเยอรมันคือ

สองสลึงเฟื้อง, สามสลึงเฟื้อง, ไม่เต็มเต็ง, ไม่เต็มบาท (สำ) บ้า ๆ บอ ๆ, มีสติไม่สมบูรณ์, มีจิตใจใกล้ไปทางบ้า ๆ บอ ๆ (The Royal Institute)

บ้องตื้น (สำ) ไม่มีความคิด เช่น แกมันบ้องตื้น เขาหลอกก็เชื่อเขาง่าย ๆ (Nawawan 2016)

<u>คำทั่วไป</u> ได้แก่ (Nawawan 2016)

บอ, บ้า ๆ บอ ๆ; ติงต๊อง, บวม, บวม ๆ, บ๊อง, บ๊อง ๆ, บ้า ๆ บวม ๆ, เบาเต็ง, ไม่เต็มหุน, สติเฟื่อง (ปาก) สติไม่สมบูรณ์

เพี้ยน ผิดไปจากปรกติ เช่น เด็กคนนี้ชักจะเพี้ยน พูดพล่ามอยู่คนเดียว

ประสาท มีอาการแบบคนที่สติไม่ดี เช่น อย่าประสาทไปหน่อยเลย

ตัวอย่าง

- **Du <u>hast sie wohl nicht alle beisammen</u>**, bei dieser Kälte ohne Mantel rumzulaufen? (Duden 11) เธอ**<u>ไม่เต็มบาท/บ้องตื้น</u>**แน่เลยนะ อากาศหนาวเย็นขนาดนี้ยังไปไหนต่อไหนโดยไม่ใส่เสื้อคลุมกันหนาว
- Du **<u>hast sie wohl nicht alle</u>**! (redensarten-index.de) นี่เธอ**<u>บ้องตื้น</u>**/<u>เพี้ยน</u>ไปแล้วหรือไง

สำนวนเยอรมัน **[sie] nicht alle [beisammen]haben (ugs. abwertend)** แปลตรงตัวว่า มีประสาทสัมผัสไม่ครบห้า มีความหมายตรงกับสำนวนไทยที่มีมาก คือ **สองสลึงเฟื้อง, สามสลึงเฟื้อง, ไม่เต็มเต็ง, ไม่เต็มบาท** (สำ) และ **บ้องตื้น** (สำ) ให้ภาพแตกต่างกันในทั้งสองภาษา กล่าวคือ สำนวนภาษาไทยมักเปรียบกับเงินตราโบราณของไทย ส่วนสำนวนเยอรมันมักเปรียบกับประสาทสัมผัสทั้งห้า ในส่วนของไทยนั้นยังมีคำอื่น ๆ ที่ไม่ได้ใช้เป็นสำนวนแต่มีความหมายเดียวกันดังแสดงไว้ข้างต้น <u>สำนวนเยอรมันอื่นที่มีความหมายในทำนองเดียวกันนี้</u>คือ[1] ไม่เต็มเต็ง สติไม่ดี ไม่เต็มบาท ได้แก่

1. beieinander: nicht ganz beieinander sein (ugs.)
2. beieinanderhaben: nicht alle/sie nicht richtig beieinanderhaben (ugs.)
3. Christbaum: nicht alle auf dem Christbaum haben (ugs.)
4. Dachschaden: einen Dachschaden haben (salopp)
5. Dachstübchen: nicht ganz klar im Dachstübchen sein (ugs.)
6. dicht: nicht ganz dicht sein (ugs. abwertend)

[1] รวบรวมจากที่ต่าง ๆ เช่น Duden 11, Brockhaus, https://www.redensarten-index.de เป็นต้น

7. einbrechen: bei dir haben sie [wohl] eingebrochen [und den Verstand geklaut] (ugs. salopp)
8. fehlen: jdm. fehlt ein Groschen an der Mark (ugs.), nicht [ganz] bei Groschen sein (salopp)
9. Floh: einen Floh im Ohr haben (ugs.)
10. gaga: gaga sein (ugs.)
11. gescheit: du bist wohl nicht recht gescheit! (ugs.)
12. gesund: aber sonst bist du gesund? (ugs.)
13. Gott: [ganz und gar] von Gott/von allen [guten] Göttern verlassen sein
14. gut: [aber] sonst geht's dir gut? (ugs. iron.)
15. haben: dich hats wohl! (salopp)
16. Hahn: vom Hahn beflattert sein (salopp)
17. Hammer: einen Hammer haben (salopp)
18. Happen: einen Happen doof sein (ugs.)
19. Hau: einen Hau haben (salopp)
20. hier: nicht von hier sein (ugs.), [ein bisschen] hier sein (ugs.)
21. Kaffee: dir hat wohl jmd.; dir haben sie wohl [et]was in den Kaffee getan (ugs.)
22. Karton: nicht alle im Karton haben (salopp)
23. Keks: einen weichen Keks haben (salopp)
24. Keks: nicht mehr alle Kekse in der Dose haben (ugs.)
25. Klaps: einen Klaps haben (ugs.)
26. Klatsche: einen an der Klatsche haben (salopp)

27. Knall: einen Knall haben (salopp)
28. knusper: [nicht] ganz knusper sein (ugs.)
29. Kopf: nicht ganz richtig im Kopf sein (ugs.)
30. Latte: [sie] nicht alle auf der Latte haben (ugs.)
31. Meise: [ei]ne Meise [unterm Pony] haben (salopp)
32. Nadel: nicht alle Nadeln an der Tanne haben (salopp)
33. Niete: nicht alle Nieten an der Hose haben (ugs.)
34. Oberstübchen: nicht [ganz] richtig im Oberstübchen sein (ugs.)
35. Piep: einen Piep/Piepmatz haben (ugs. abwertend)
36. piepen: bei jdm. piepts (ugs.)
37. Propeller: [et]was am Propeller haben (ugs.)
38. Rad: bei jdm. ist ein Rad/Rädchen locker/ab; bei jdm. fehlt ein Rad/Rädchen (ugs.)
39. Rädchen: ein Rädchen zu viel haben (ugs.)
40. raffen: dich raffts wohl; dich hats wohl gerafft? (landsch.)
41. Reihe: nicht alle in der Reihe haben (salopp)
42. richtig: nicht ganz richtig sein (ugs.)
43. Riss: einen Riss im Hirn/Kopf o.Ä. haben (salopp)
44. ruckweise: bei dir kommts wohl ruckweise? (ugs.)
45. Schatten: einen Schatten haben (ugs.)
46. Schraube: bei jdm. ist eine Schraube locker/los[e] (ugs.)
47. Schuss: einen Schuss haben (salopp)
48. Sinn: seine fünf Sinne nicht [richtig] beisammenhaben (ugs.)
49. Sonnenstich: einen Sonnenstich haben (ugs.)

50. Sprung: einen Sprung in der Schüssel haben (ugs.)
51. spuken: bei jdm. spukt es [im Kopf] (ugs.)
52. Stich: einen Stich haben (ugs.)[2]
53. Stern: von einem anderen Stern sein/kommen (ugs.)
54. Tasse: nicht alle Tassen im Schrank/Spind haben (ugs.)
55. Teufel: in jdn. ist wohl der Teufel gefahren (ugs.)
56. Teufel: des Teufels sein (veraltend)
57. ticken: nicht [mehr] richtig ticken (ugs.)
58. träumen: du träumst wohl! (ugs.)
59. Trost: nicht [ganz/recht] bei Trost sein (ugs.)
60. Verstand: dir hat man wohl den Verstand geklaut! (ugs.)
61. Verstand: den Verstand verlieren
62. Verstand: nicht ganz bei Verstand sein (ugs.)
63. Vogel: einen Vogel/eine Meise/einen Piepmatz/Piep haben (ugs. salopp)
64. Vogel: jdm. den/einen Vogel zeigen (ugs.)
65. Waffel: einen an der Waffel haben (ugs.)
66. Webfehler: einen Webfehler haben (ugs.)
67. weghaben: einen weghaben (ugs.)[3]
68. wehtun: [aber] sonst tut dir nichts weh? (ugs.)

---

[2] สำนวนนี้มีอีกความหมายหนึ่งคือ เริ่มบูดหรือมีกลิ่นไม่ดี ใช้กับอาหาร :Die Milch hat einen Stich, du hättest sie doch in den Kühlschrank stellen sollen! (Duden 11) นมนี่มีกลิ่นทะแม่งนะ เธอน่าจะเอาเข้าตู้เย็น

[3] สำนวนนี้มีความหมายอื่นอีกคือ เมา ใช้ในความหมายเดียวกับ betrunken sein

โดยสรุปก็คือ ในขณะที่สำนวนเยอรมันรวมทั้งสิ้น 69 สำนวน (เท่าที่สืบค้นได้) มีความหมายหลักเดียวกันคือ สติไม่ดี ไม่เต็มบาท เพี้ยน แต่ในภาษาไทยมีสำนวนเพียง **5** สำนวนเท่านั้นที่แสดงความหมายหลักเดียวกับสำนวนเยอรมันคือ สติไม่ดี ไม่เต็มบาท ได้แก่ **สองสลึงเฟื้อง, สามสลึงเฟื้อง, ไม่เต็มเต็ง, ไม่เต็มบาท** (สำ) **บ้องตื้น** (สำ) คำไทยอื่นๆ นอกเหนือจากนั้นจัดเป็นคำที่ใช้ทั่วไปไม่ได้ใช้เป็นสำนวน เช่น **เพี้ยน; ประสาท; บอ, บ้า ๆ บอ ๆ; ติงต๊อง** เป็นต้น เราอาจกล่าวได้ว่า ภาษาเยอรมันมีคำหรือสำนวนให้เลือกใช้มากจริง ๆ และในบางความหมายหลักก็มีมากจนล้นเหลือดังตัวอย่างที่ยกมานี้ สำนวนเยอรมันอื่นในลักษณะนี้ เช่น สำนวนเยอรมันที่มีมากมายในความหมายหลัก “โง่”

4. ความเหมือนกันโดยสิ้นเชิงในสำนวนของทั้งสองภาษา

4.1 ความเหมือนกันโดยสิ้นเชิง

สำนวนเยอรมันและไทยในกลุ่มนี้มีมาก ในที่นี้ให้สังเกตเกณฑ์ต่อไปนี้คือ ภาพ ความหมาย และโครงสร้างทางภาษา

ความเหมือนกันโดยสิ้นเชิงในสำนวนของทั้งสองภาษานั้นในที่นี้หมายถึงสำนวนเยอรมันและสำนวนไทยที่ให้ภาพและความหมายตรงกัน รวมถึงโครงสร้างทางภาษาด้วย จนบางครั้งแลดูว่าเป็นการลอกเลียนหรือแปลมาจากภาษาต่างประเทศโดยไม่อาจทราบได้ว่า เป็นอิทธิพลจากภาษาต่างประเทศใด ตั้งแต่เมื่อใด มีที่มาอย่างไร ใช้ในความหมายเดียวกับต้นแหล่งหรือใช้ในความหมายที่จำกัดกว่า เนื่องจากสำนวนหลายสำนวนเป็นสำนวนที่คนไทยคุ้นเคยมานาน และยังไม่มีการสืบค้นว่าเป็นสำนวนไทยจริง ๆ หรือไม่ นอกจากนี้ ยังมีสำนวนไทยดั้งเดิมเป็นจำนวนมากที่คนไทยรุ่นหลังไม่รู้จักหรือไม่

คุ้นเคย เนื่องจากสังคมไทยและวิถีไทยได้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งหมดนี้จึงเป็นสิ่งที่ควรมีการศึกษาค้นคว้ากันต่อไป

<u>ตัวอย่างที่ 1</u> สำนวนเยอรมัน die großen Fische fressen die kleinen

ความหมาย ปลาใหญ่กินปลาเล็ก ผู้ที่แข็งแรงกว่าจะได้เปรียบ และกลืนกินผู้ที่อ่อนแอกว่า หรือพูดแบบอื่นได้ว่า die Stärkeren beherrschen, verdrängen die Schwächeren

สำนวนไทย **ปลาใหญ่กินปลาเล็ก** (สำ) ประเทศหรือคนที่มีอำนาจหรือผู้ใหญ่ที่กดขี่ข่มเหงผู้อ่อนแอหรือผู้น้อย (The Royal Institute)

<u>ตัวอย่างที่ 2</u> สำนวนเยอรมัน ein zweischneidiges Schwert sein

ความหมาย มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ให้ทั้งคุณและโทษ

สำนวนไทย **ดาบสองคม** (สำ) มีทั้งคุณและโทษ อาจดีอาจเสียก็ได้ (The Royal Institute) ใช้ในความเปรียบเทียบ กล่าวเป็นเชิงเตือนให้ระมัดระวังให้ดีก่อนจะทำสิ่งใดลงไป เพราะอาจมีทั้งผลดีและผลร้ายเกิดจากการกระทำนั้นๆ ได้ (Thapanee 1980, 82) สิ่งที่มีทั้งคุณและโทษ เช่น เพศศึกษาเป็นดาบสองคม เด็กอาจนำความรู้ไปใช้ในทางที่ผิด (Nawawan 2016)

ตัวอย่าง ◈So ein Exklusivvertrag ist **<u>ein zweischneidiges Schwert</u>,** ich würde mir das noch einmal überlegen. (Duden 11) สัญญาพิเศษแบบนี้เป็น**<u>ดาบสองคม</u>** ผมต้องนำไปไตร่ตรองอีกครั้ง

สำนวนอังกฤษ **a double-edged sword**

สำนวนเยอรมัน **ein zweischneidiges Schwert sein** แปลตรงตัวว่า ดาบสองคม มีที่มาจากคัมภีร์ไบเบิลทั้งคัมภีร์เก่าและใหม่ (Duden 11) ใช้เป็นสำนวน

หมายความว่า ทุกสิ่งมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ให้ทั้งคุณและโทษ สำนวนเยอรมันให้ภาพความหมาย และมีโครงสร้างภาษาตรงกับสำนวนไทยว่า **ดาบสองคม** (สำ)

สำนวนเยอรมันอื่นที่ใช้ในความหมายเดียวกัน ได้แก่

jedes Ding hat zwei Seiten: ของทุกอย่างมีสองด้าน มีข้อดีข้อเสีย เป็นดาบสองคม หรือพูดแบบอื่นได้ว่า jede Sache hat ihre gute und ihre schlechte Seite, hat Vor- und Nachteile:◈Das reine Paradies wird dein Job als Korrespondent in Hongkong nicht werden; **jedes Ding hat zwei Seiten**. (Duden 11) งานของเธอในฐานะผู้สื่อข่าวในฮ่องกงนั้นคงจะไม่ได้เป็นสวรรค์บนดินล้วน ๆ หรอก เพราะทุกอย่างเป็น**ดาบสองคม**

ตัวอย่างที่ 3 สำนวนเยอรมัน Theater spielen (ugs.)

ความหมาย เล่นละครตบตา แสร้งทำ หรือพูดแบบอื่นได้ว่า etw. vortäuschen

สำนวนไทย **เล่นละคร, เล่นละครตบตา** (สำ) แสร้งกระทำให้เข้าใจผิดว่าชอบหรือไม่ชอบบุคคลบางคนเป็นต้น (Nawawan 2016)

คำไทยทั่วไปใช้

มารยาสาไถย การแสร้งทำให้ผู้อื่นเข้าใจผิด เช่น เธอทำมารยาสาไถยว่าป่วยหนัก (Nawawan 2016)

ตัวอย่าง ◈Wir haben in unserer Klasse eine Schülerin, die immer weint, wenn sie keine Antwort weiß – und der Lehrer hat Mitleid mit ihr. Dabei **spielt** sie nur **Theater!** (Wiznitzer 1975, 106) ในชั้นของเรามีนักเรียนหญิงคนหนึ่งที่ชอบร้องไห้เสมอเวลาตอบคำถามไม่ได้ และครูก็จะเห็นใจสงสารเธอ ที่จริงเจ้าหล่อน**เล่นละคร**อยู่

สำนวนอังกฤษ **to put on an act** (Wiznitzer 1975, 106)

สำนวนเยอรมัน **Theater spielen (ugs.)** แปลตรงตัวว่า เล่นละคร ใช้เป็นสำนวนหมายถึง แสร้งทำ ตบตา ให้ภาพ ความหมายและมีโครงสร้างภาษาตรงกับสำนวนไทย **เล่นละคร, เล่นละครตบตา** (สำ) คำทั่วไปใช้ **มารยาสาไถย**

<u>ตัวอย่างที่ 4</u> สำนวนเยอรมัน Blut ist dicker als Wasser

ความหมาย ญาติพี่น้องย่อมดีกว่าคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติ หรือพูดแบบอื่นได้ว่า verwandtschaftliche Bindungen sind stärker als alles andere

สำนวนไทย **เลือดข้นกว่าน้ำ** (สำ) ผู้สืบเชื้อสายเดียวกันย่อมรักใคร่กันยิ่งกว่าผู้อื่น (Nawawan 2016)

ตัวอย่าง ◈Zwischen uns hats gleich gefunkt, und ich habe sofort gesagt: **<u>Blut ist dicker als Wasser</u>**. (Duden 11) เราถูกชะตากันทันทีและผมพูดทันทีว่า **<u>เลือดย่อมข้นกว่าน้ำ</u>**

สำนวนอังกฤษ **blood is thicker than water**

สำนวนเยอรมัน **Blut ist dicker als Wasser** แปลตรงตัวว่า เลือดเข้มข้นกว่าน้ำ ใช้เป็นสำนวนหมายถึง ญาติพี่น้องย่อมดีกว่าคนอื่นที่ไม่ใช่ญาติ จึงเป็นการใช้คำให้ภาพและความหมายตรงกับสำนวนภาษาไทย **เลือดข้นกว่าน้ำ** (สำ) และสำนวนอังกฤษ **blood is thicker than water** ทุกประการ

ทั้งสำนวนอังกฤษ **blood is thicker than water** และสำนวนเยอรมัน **Blut ist dicker als Wasser** ใช้กันอย่างแพร่หลายมากโดยเฉพาะในตอนที่พระเจ้าวิลเฮล์มที่ 2(Wilhelm II.) ได้อ้างสิทธิ์ในราชบัลลังก์เยอรมันและสหราชอาณาจักรในฐานะพระญาตินับแต่ปี ค.ศ. 1896 (Duden 11)

ตัวอย่างที่ 5

สำนวนเยอรมัน Schulter an Schulter:

ความหมาย เคียงบ่าเคียงไหล่ (ต่อสู้) หรือพูดแบบอื่นได้ว่า [im Kampf] gemeinsam

สำนวนไทย **เคียงบ่าเคียงไหล่** (สำ) มีฐานะระดับเดียวกันและร่วมทุกข์ร่วมสุขหรือร่วมเป็นร่วมตายกัน เช่น ทหารออกรบเคียงบ่าเคียงไหล่กัน (Nawawan 2016) ใช้กล่าวเป็นการเปรียบเทียบเมื่อมีการกระทำใด ๆ ที่เข้าลักษณะนี้และแสดงถึงฐานะหรือศักดิ์ศรีที่เสมอกัน ฐะปะนีย์ นาครทรรพ (1980, 53) มองว่า การมีฐานะเสมอกัน เท่าเทียมกัน บ่าอยู่ระดับเดียวกับไหล่นั่นเอง เช่น ในสงครามโลกครั้งที่ 1 ทหารไทยไปร่วมรบเคียงบ่าเคียงไหล่กับทหารพันธมิตรเป็นครั้งแรก

ตัวอย่าง ◈Alle Wohnheimbewohner kämpfen **Schulter an Schulter** gegen den Bau des Hochhauses. **คน**ในหอพักทุกคนต่อสู้**เคียงบ่าเคียงไหล่**คัดค้านการสร้างตึกสูง

สำนวนอังกฤษ **shoulder to shoulder**

สำนวนเยอรมัน **Schulter an Schulter** แปลตรงตัวคือ ไหล่เคียงกัน มีความหมายและให้ภาพตรงกับสำนวนไทยคือ **เคียงบ่าเคียงไหล่** (สำ)

สำนวนเยอรมันอื่นที่ใช้ในความหมายเดียวกัน คือ

Brust an Brust: เคียงบ่าเคียงไหล่: ◈Sie kämpften **Brust an Brust**. (Duden 11) พวกเขาต่อสู้**เคียงบ่าเคียงไหล่** (สำนวนเยอรมัน แปลตรงตัวได้ว่าอกเคียงกัน)

4.2 ข้อสังเกต

ในความเหมือนกันโดยสิ้นเชิงของสำนวนเยอรมัน(หรือสำนวนอังกฤษ)กับสำนวนไทยนั้นมีข้อสังเกตดังนี้คือ

1) มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง เช่น เติมคำกริยา เมื่อเป็นสำนวนไทย

ตัวอย่าง สำนวนเยอรมัน Amors Pfeil/Pfeile (dichter.)

ความหมาย ต้องศรกามเทพ หรือพูดแบบอื่นได้ว่า **plötzliches Sichverlieben**

สำนวนไทย **ต้องศรกามเทพ** (สำ) เกิดความรัก (**Choea 1973**)

ตัวอย่าง ◈Gute Nachrichten für alle, die immerzu an Schmerzen – verursacht von **Amors Pfeil** – leiden: Man kann sie überleben! (abendblatt.de vom 21.01.2005) มีข่าวดีสำหรับทุกคนที่ทนทุกข์ทรมานกับความเจ็บปวดครั้งแล้วครั้งเล่า – ที่เกิดจากการ**ต้องศรกามเทพ** นั่นก็คือ เรารอดชีวิตมาได้ทุกครั้ง

◈Die beiden Frauen werden von **Amors Pfeil** getroffen. (morgenweb.de vom 30.05.2006(นางทั้งสอง**ต้องศรกามเทพ**

สำนวนเยอรมัน **Amors Pfeil/Pfeile (dichter.)** แปลตรงตัวว่า ศรกามเทพใช้เป็นสำนวนหมายถึง เกิดความรัก ซึ่งให้ภาพและความหมายตรงกับสำนวนไทยว่า **ต้องศรกามเทพ** (สำ) แต่ในสำนวนไทยมีการเติมคำกริยาว่า “ต้อง” หน้าคำว่า “ศรกามเทพ”

2) เมื่อเป็นสำนวนไทย จะมีความคิดหลักคงเดิม วาทศิลป์คงเดิม แต่ปรับให้เป็นแบบไทย ๆ หรือให้เข้ากับวัฒนธรรมไทย

ตัวอย่าง สำนวนเยอรมัน junger/neuer Wein in alten Schläuchen

ความหมาย ไม่มีอะไรใหม่จริงเพราะไม่ได้เปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญ กลวิธีในการตบตาผู้อื่น สำนวนนี้มาจากคัมภีร์ไบเบิล หรือพูดแบบอื่นได้ว่า den gleichen Inhalt auf andere Weise präsentieren oder anders benennen; Täuschungsmanöver

สำนวนไทย **เหล้าเก่าในขวดใหม่** (สำ) ของเดิมในรูปลักษณ์ใหม่ (Khwankanlaya 2005, 188)

ตัวอย่าง ◈Da ist sie nun, die großartig angekündigte Hochschulreform – und was bringt sie uns? **Jungen Wein in alten Schläuchen.** (Duden 11) เป็นไงล่ะ แผนปฏิรูปมหาวิทยาลัยที่ประกาศตัวอย่างยิ่งใหญ่ แล้วมันช่วยอะไรได้ไหม **เหล้าเก่าในขวดใหม่**

สำนวนเยอรมัน **junger/neuer Wein in alten Schläuchen** แปลตรงตัวว่า ไวน์ใหม่ในสายยางเก่า ใช้เป็นสำนวนหมายความว่า ไม่มีอะไรใหม่จริงเพราะไม่มีการเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญ เป็นกลวิธีในการตบตาผู้อื่นอย่างหนึ่ง ความหมายตรงกับสำนวนไทยว่า **เหล้าเก่าในขวดใหม่** ซึ่งหมายถึง ของเดิมในรูปลักษณ์ใหม่ แตกต่างจากภาพในสำนวนเยอรมันที่ให้ภาพว่า ไวน์ใหม่ในสายยางเก่า แต่ทั้งสำนวนเยอรมันและไทยต้องการสื่อความหมายหลักคือ เป็นกลวิธีในการตบตาผู้อื่น ไม่มีอะไรใหม่จริงเพราะไม่ได้เปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญ

เมื่อเป็นสำนวนไทย ไม่ได้ถ่ายทอดภาพ Wein ซึ่งหมายถึง เหล้าไวน์ แต่ใช้คำว่า เหล้า เนื่องจากการดื่มไวน์ไม่ใช่วัฒนธรรมไทย และใช้คำว่า ขวด แทนคำว่า สายยาง

(Schläuche) ในขณะเดียวกันสำนวนไทยก็คงวาทศิลป์การเล่นคำว่า ใหม่ และ เก่า แต่สลับที่ไปจากสำนวนเยอรมัน กลายเป็น **เหล้าเก่าในขวดใหม่**

3) การได้รับอิทธิพลจากสำนวนต่างชาติเป็นการเพิ่มคำหรือสำนวนใหม่ในภาษาไทย ซึ่งเดิมก็มีสำนวนไทยที่ใช้ในความหมายนี้มาแต่เดิมอยู่แล้ว

ตัวอย่าง สำนวนเยอรมัน mit zweierlei Maß messen

ความหมาย ไม่ได้ใช้เกณฑ์เดียวกันจึงไม่ยุติธรรม เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือพูดแบบอื่นได้ว่า unterschiedliche Maßstäbe anlegen und dadurch ungerecht urteilen; parteiisch sein

สำนวนไทย **เลือกที่รักมักที่ชัง** (สำ) ลำเอียงเข้าข้างผู้ที่ตนชอบ (Nawawan 2016)

คำทั่วไปใช้

เลือกปฏิบัติ, สองมาตรฐาน ใช้มาตรฐานต่างกันในการพิจารณา (Nawawan 2016)

ตัวอย่าง ◈Mein Sohn hat eine Verwarnung bekommen, weil er den Musikunterricht gestört hat, aber die anderen Störenfriede sind ungeschoren davongekommen. Dieser Musiklehrer scheint **mit zweierlei Maß zu messen**. (Wiznitzer 1975, 72)
ลูกชายผมได้รับคำเตือน เพราะเขารบกวนการเรียนดนตรีในชั้นเรียน ส่วนคนอื่น ๆ ที่ทำอย่างเดียวกันกลับหลุดรอดไปได้ ครูสอนดนตรีคนนี้ท่าจะ**เลือกที่รักมักที่ชัง**/มีสองมาตรฐาน

สำนวนเยอรมัน **mit zweierlei Maß messen** แปลตรงตัวว่า วัดด้วยสองมาตรฐาน ใช้เป็นสำนวนหมายถึง ไม่ได้ใช้เกณฑ์เดียวกัน จึงเป็นการตัดสินอย่างไม่

ยุติธรรม เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง มีความหมายตรงกับสำนวนไทยที่มีมาแต่เดิมและคนไทยคุ้นเคยกันอยู่แล้วคือ **เลือกที่รักมักที่ชัง** (สำ) ในปัจจุบันคำไทยอื่นที่ใช้ในความหมายเดียวกันนี้ ได้แก่ **เลือกปฏิบัติ** และ **สองมาตรฐาน** ซึ่งคำหลังตรงกับสำนวนเยอรมัน

บทส่งท้าย

การศึกษาเชิงเปรียบเทียบหรือเปรียบต่างสำนวนเยอรมันและสำนวนไทยเป็นเรื่องที่เราสามารถวิจัยต่อไปอย่างลึกซึ้งได้ นอกจากจะทำให้เข้าใจวัฒนธรรมเยอรมันแล้วยังทำให้คนไทยรุ่นใหม่เข้าใจและเข้าถึงวัฒนธรรมไทยได้ดียิ่งขึ้น เช่น ในด้านพัฒนาการของสำนวนไทยว่าได้รับอิทธิพลจากต่างชาติต่างภาษาตั้งแต่สมัยใด เพราะเหตุใด หรือในด้านการใช้สำนวนไทยเพื่อตระหนักว่าสำนวนไทยใดเป็นที่นิยมในปัจจุบันและมีความหมายตรงกัน ใกล้เคียง หรือแตกต่างจากสำนวนไทยใดบ้างในอดีต หรือเพื่ออภิปรายว่า สำนวนไทยเก่าแก่ที่ไม่เป็นที่นิยมแล้วในปัจจุบันเพราะวิถีชีวิตคนไทยเปลี่ยนไปจากเดิมใช่หรือไม่ อย่างไร และถ้าสำนวนไทยเหล่านั้นไม่ทันสมัยแล้ว คนไทยเรายังสมควรสืบสานการใช้สำนวนเหล่านั้นในปัจจุบันหรือไม่ เพราะเหตุใด มีสำนวนใดมาแทนที่สำนวนไทยเก่าแก่เหล่านั้นบ้าง

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาภาษาต่างประเทศจึงเป็นการเปิดโลกการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมของตนเองด้วยในเวลาเดียวกัน ดังคำกล่าวของเกอเธ่ กวีเอกของเยอรมันที่ว่า

> “Wer fremde Sprachen nicht kennt, weiß nichts von seiner eigenen.” (www.goethe.de)
>
> ใครที่ไม่รู้จักภาษาต่างชาติ ย่อมไม่รู้จักตนเอง

บรรณานุกรม

ภาษาเยอรมัน

Brockhaus – Die Enzyklopädie Bd. 27: Zitate und Redewendungen. 1999. 20., überarb. u. aktual. Aufl. Leipzig/Mannheim: Brockhaus.

Duden 11: Redewendungen. Wörterbuch der deutschen Idiomatik. 2008. 3., überarb. u. aktual. Aufl. Mannheim et al.: Dudenverlag.

Friederich, Wolf. 1976. *Moderne Deutsche Idiomatik. Alphabetisches Wörterbuch mit Definitionen und Beispielen*. 2. neubearb. Aufl. München: Hueber Verlag.

Krüger-Lorenzen, Kurt. 1982. *Deutsche Redensarten und was dahinter steckt.* München: Wilhelm Heyne Verlag.

Langenscheidts Handwörterbuch Englisch. 1988. Berlin et al.: Langenscheidt.

Levin-Steinmann, Anke. 2016. *Deutsche Redewendungen verstehen, üben und anwenden*. *Ein Übungsbuch für Deutsch-Lernende und Deutsch-Sprechende*. Herne: Gabriele Schäfer Verlag.

Müller, Klaus (Ed.). 2001. *Lexikon der Redensarten.* Sonderausgabe für Orbis Verlag. Gütersloh/München: Bertelsmann Lexikon Verlag.

Wiznitzer, Manuel. 1975. *Bildliche Redensarten. Deutsch, Englisch, Französisch*. Stuttgart: Klett.

ภาษาไทย

Danai Methitanon ดนัย เมธิตานนท์. 2005. *Boo koet samnuan thai บ่อเกิดสำนวนไทย [The Origin of Thai Idioms].* Bangkok: Samnakphim Mitimai.

Choea Satawethin เจือ สตะเวทิน. 1973. *Pochananukrom samnuan thai พจนานุกรมสำนวนไทย [Dictionary of Thai Idioms].* Bangkok: Sutthisarn Printing.

Khwankanlaya ขวัญกัลยาณ์. 2005. *Somboon khrobthuan samnuan thai สมบูรณ์ ครบถ้วน สำนวนไทย [Thai Idiom – All and Complete*]. Bangkok: Create Books.

Nawawan Phanthumetha นววรรณ พันธุเมธา. 2016. *Khlang Kham คลังคำ [Treasury of Words] (8th ed.*). Bangkok: Amarin.

The Royal Institute ราชบัณฑิตยสถาน. 2003. *Pochananukrom chabap rachabandithayasathan phoo soo 2542 พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 [Royal Institute Dictionary Version B.E.2542]*. Bangkok: Nanmeebooks.

The Royal Institute ราชบัณฑิตยสถาน. 2002. *Phasit kamphangphoey samnuan thai chabap rachabandithayasathan ภาษิต คำพังเพย สำนวนไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน [Thai Proverbs, Aphorisms and Idioms].* 11th ed. Bangkok: The Royal Institute.

Phenkhae Wachanasoonthon เพ็ญแข วัจนสุนทร. 1985. *Khaniyom nai samnuan thai ค่านิยมในสำนวนไทย [Norms in Thai Idioms] (3rd ed).* Bangkok: Odeon Store LP.

Thapanee Nakhonthap ฐะปะนีย์ นาครทรรพ. 1980. *Phasa - Phasan akson koo - too 200 samnuan ภาษา-พาสาร. อักษร ก-ต 200 สำนวน [Language -*

Communication. 200 Idioms, Letters Kor-Tor] (4th ed.). Bangkok: Bhannakij.

Udomphon Amontham อุดมพร อมรธรรม. 2013. *Samnuan thai chabap chat muat mu สำนวนไทย ฉบับจัดหมวดหมู่ [Thai Idioms, Classified in Categories].* Bangkok: Saengdao.

Wanna Saengaramruang วรรณา แสงอร่ามเรือง. 2005. *Ahan kankin nai sap lae samnuan yoeraman lae thai อาหารการกินในศัพท์และสำนวนเยอรมันและไทย.* (Essen und Trinken im Wortschatz und in Redewendungen im Deutschen und im Thai) *[Food and Beverage in Vocabulary and Idioms in German and Thai]*. Bangkok: Faculty of Arts, Chulalongkorn University.

Wanna Saengaramruang วรรณา แสงอร่ามเรือง. 2012. *Samnuan yoeraman na ru สำนวนเยอรมันน่ารู้. Redewendungen im Deutschen [German Idioms].* Bangkok: Faculty of Arts, Chulalongkorn University

Wichitmatra, Khun (Sa-nga Kanchanakphan) วิจิตรมาตรา, ขุน (สง่า กาญจนาคพันธุ์). 2000. *Samnuan thai สำนวนไทย [Thai Idioms].* (5th ed.). Bangkok: Technology Promotion Association.

Worawan Khongmanuson วรวรรณ คงมานุสรณ์. 2002. *Ru thuan samnuan thai รู้ถ้วนสำนวนไทย [All about Thai Idioms].* Bangkok: Aksorn Charoen Tat.

อินเทอร์เน็ต

https://www.redensarten-index.de/, abgerufen am 30.08.2018.

https://www.goethe.de/, abgerufen am 30.08.2018